

2013:40

Skurups kyrka - invändig renovering

Antikvarisk medverkan 2013

Kerstin Börjesson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

E-Rapport 2013:40

Skurups kyrka

- invändig renovering

Antikvarisk medverkan, 2013
Skurups socken, 1342
Skurups kommun
Skåne län

Kerstin Börjesson

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2013 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-Rapport 2013:40

Omslagsfoto: Kyrkan under renovering 2013. Interiörbild. Fotograf Kerstin Börjesson.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

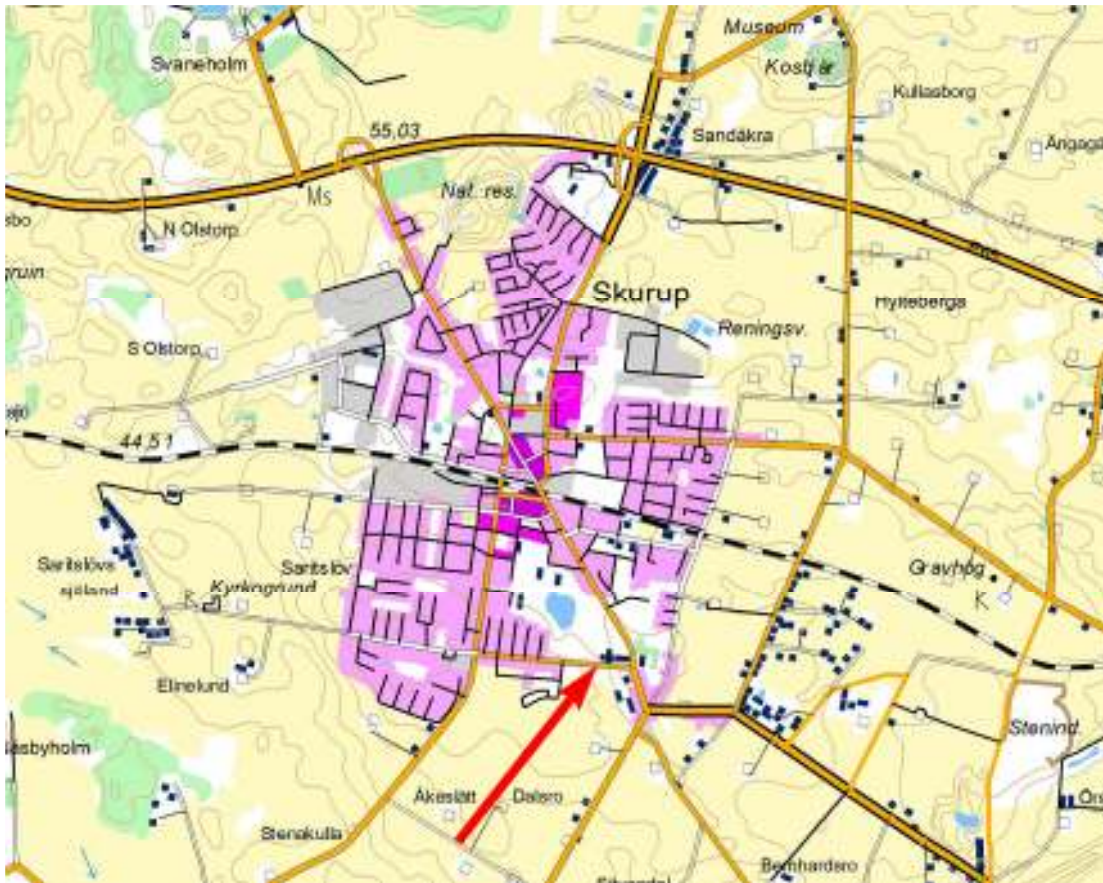
Skurups kyrka – invändig renovering

Innehåll

Inledning	5
Administrativa uppgifter	5
Historik med relevans för ärendet	5
Bakgrund	6
Utförda åtgärder	7
Förberedelser	7
Väggar och valv	7
Långhus, korsarmar	7
Västförlängning	8
Golv	9
Fönster och dörrar	9
Bänkinredning	10
Övriga åtgärder	10
Byggnadshistoriska, arkeologiska iakttagelser	11
Avvikelser från handlingarna och länsstyrelsens beslut	12
Kulturhistorisk bedömning	12
Ärendehandlingar	13
Materialförteckning	14
Arbetsbeskrivning konservator	15
Bildbilaga	16

Skurups kommun i Skåne.

Skurups kyrka ligger i södra utkanten av Skurups tätort.

Inledning

Under vår-hösten 2013 renoverades Skurups kyrka invändigt. Renoveringen omfattade rengöring av valv och väggar, delvis omputsning av väggar och målning av dessa partier, borttagning av golv och golvbjälklag, bortschaktning av golvfyllning och omläggning av golv, ommålning av bänkar och borttagning av en del bänkar, montering av kondensrännor i fönsteröppningar mm. I samband med arbetena påträffades fragment av kalkmålningar som dokumenterades av Skånes målerikonserveratorer och täcktes därefter över. Vid bortschaktning av golvfyllning övervakades arbetena av arkeolog från Sydsvensk arkeologi. En renovering av koret var planerad att utföras samtidigt som övriga delar av kyrkan men på grund av svårigheter att upphandla konservatorsarbetena har detta skjutits på tiden och korrenoveringen omfattas därför inte av denna rapport.

Administrativa uppgifter

Objekt	Skurups kyrka
Socken	Skurups socken
Kommun	Skurup
Regionmuseets dnr	L12.30-293-10
Länsstyrelsens beslut	433-11850-10, 433-14661-2013, 431-11346-2013
Byggherre	Skurups församling
Arbetshandlingar	Ramböll, Niklas Hansson, Scandiaconsult (kondensrännor fönster Skånes målerikonserveratorer (rengöring väggar)
Entreprenör	Bröderna Bergström byggnads AB
Konservatorsarbeten	Skånes målerikonserveratorer samt Malin Thor Bergström
Antikvarisk kontrollant	Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvarien i Skåne genom Kerstin Börjesson
Renoveringstid	Februari-oktober 2013
Besiktningssman	Jesper Karlsson, Tyréns
Antikvarisk slutbesiktning	2013-10-03
Rapportgranskning	Petter Jansson

Historik med relevans för ärendet

Skurups kyrkas äldsta delar byggdes troligen vid 1100-1200-talet och bestod ursprungligen av kor, absid, långhus. Någon gång under medeltiden förlängdes kyrkan i väster, möjligen i form av ett brett västtorn. Det nuvarande västtornet tillkom på 1500-talet och byggdes av tegel, gråsten och kalksten. Ett gravkor bygg-

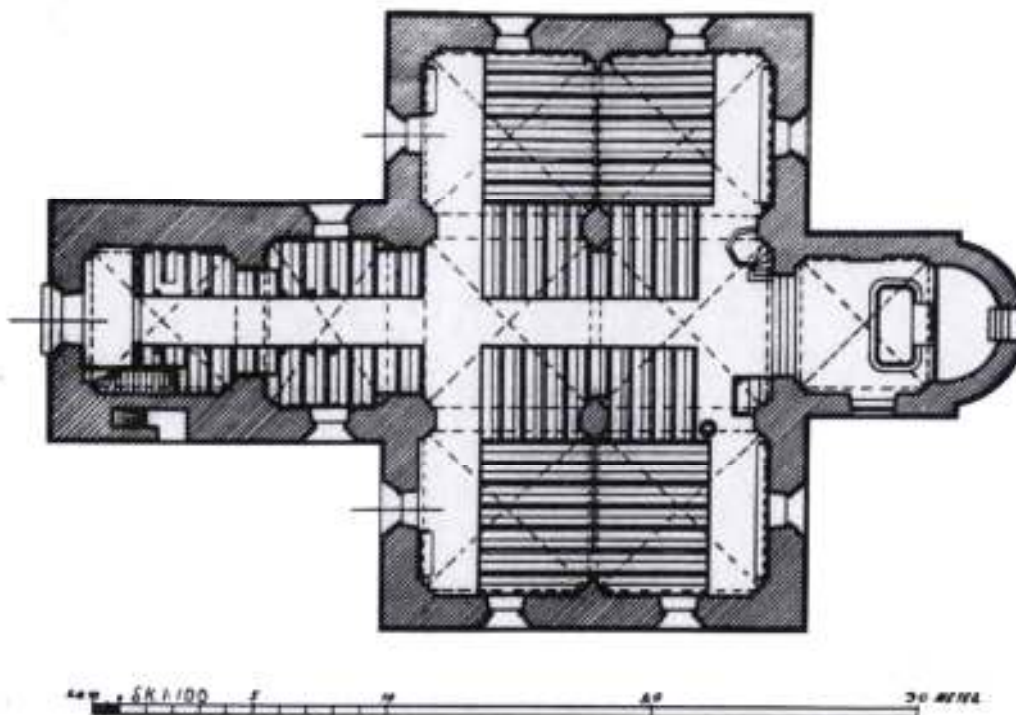
des under kyrkans kor på 1590-talet. Kyrkan valvslogs under tidigt 1300-tal och kring 1350 dekorerades den med kalkmålningar av Snårestadsmästaren. Under tidigt 1500-tal målades kyrkan om och dessa målningar har attribuerats till den sk. Lilla Harriegruppen. I mitten på 1800-talet byggdes kyrkan om under ledning av C.G. Brunius. Det ursprungliga långhuset revs och byggdes på med korsarmar mot norr och söder. Även långhusets valv bestående av tre valvkappor revs och nya valv slogs invändigt. Kyrkans fönster- samt portalöppningar tillkom i slutet av 1800-talet då även tornets gavelröste murades om och förhöjdes. Kyrkans inredning består av bänkar i korsarmar, långhus samt västförlängningens norra sida, troligtvis från 1800-talets mitt, predikstol från 1605 och läktarorgel från 1906. Bänkar samt orgelfasad var före renoveringen målade i en grå kulör med marmorerade blågröna spegelfyllningar (färgnyanserna skiftade något mellan västförlängningens bänkar och långhuset). Spegelfyllningarna tillhörde en äldre färgsättning då bänkarna varit målade i en grönare nyans med mörkare blågröna överliggare än dagens. Bänkarna har ursprungligen varit ekådrade.

En större renovering genomfördes under 1920-talet efter åtgärdsförslag av Teodor Wählin. Bänkarna byggdes om, predikstolen renoverades och järnkaminerna togs bort. Ny värmeledning installerades och ledningsdragning gjordes i golven. Grävningar i bänkkvarteren har troligtvis inte behövts i någon större utsträckning och någon arkeologisk utgrävning eller dokumentation från grävningar i långhuset eller korsarmarna finns inte dokumenterad. Det nuvarande golvet med kalksten i gångarna och brädgolv i bänkkvarteren lades någon gång mellan 1948-1952 när kyrkan renoverades under ledning av Eiler Graebe. Vid denna renovering tillkommer nya fönster i kor och absid och gravkoret renoverades m.fl. åtgärder. Nya fönster och dörrar i kyrkan sattes in 1957. Förutom den större renoveringen av kyrkan i mitten på 1950-talet har kyrkan målats om vid ett flertal tillfällen invändigt. I början av 1980-talet ansöker man om att måla om kyrkan invändigt med en akrylatfärg men tillstånd till detta gavs inte. Vid något tillfälle har trots det kyrkan målats om med en organisk färgtyp, akrylhartsfärg, men dokumentation från detta tillfälle saknas trots att församlingen sökt i sitt arkiv efter handlingar från detta tillfälle.

Bakgrund

Invändigt i kyrkorummet var väggar och valv nedsmutsade framför allt över radiatorerna. Putsskador och färgflagning fanns på väggar och valv. I fönsterbänken och nedanför dessa i kyrkans västförlängning (mellan mittskepp och torn) fanns fuktrinningar orsakade av kondens. Rinningar fanns också i korets fönsterbänkar. Korets kalkmålningar uppvisade en krackelerad yta samt var kraftigt nedsmutsade och behövde ses över av konservator. Bänkarna var målade i olika nyanser och hade skador i form av färgflagningar och torksprickor.

Klimatmätningar hade genomförts under ett års tid inne i kyrkan och denna skickades in till Länsstyrelsen. Nya klimatmätningar skall utföras enligt länsstyrelsens beslut. Klimatmätningarna ska påbörjas efter korets renovering. Ansökan om att installera ett styr- och reglersystem i kyrkan för jämnare klimat har lämnats till länsstyrelsen.

Skurups kyrka består av korsarmar från 1800-talet fogade till resterna av ett medeltida långhus (endast bevarat i gavelpartier), medeltida kor och absid samt en senare medeltida västförlängning och ett torn från omkring 1500-tal. Medeltida valv finns i kor, och kyrkans västra delar. Valven i korsarmar och långhus är från 1800-talet.

Utförda åtgärder

Förberedelser

Orgeln täcktes in före arbetenas början liksom, de fasta inventarier som inte kunde flyttas, epitafier, altarpupp, dopfunt och predikstol. Koret skildes av med ett plastskikt i triumfbågen för att inte riskera nedsmutsning av kalkmålningarna. En luftavfuktare monterades för att reglera klimatet inne i koret under tiden som renoveringen pågick.

Väggar och valv

Långhus, korsarmar

Enligt arbetshandlingarna skulle väggar och valv torregöras och målas om. Vid analys av det befintliga sittande färgskiktet visade sig detta vara en organisk färg-

typ, baserad på styrenakrylat, möjligen Beckers Renässans eller annan liknande färgtyp. Enligt uppgift från byggarbetarna och projektören hade kyrkan renoverats av en byggare i slutet av 1980-talet som gärna gjorde egna blandningar av olika färgtyper. Kalkmålning ovanpå denna färgtyp var inte möjlig. Den sittande färgen utgjorde ett tätt färgskikt och ommålning med samma färgtyp skulle påverka inomhusklimatet negativt då färgskiktet skulle bli tätare och inte kunna ventileras ut fukt. Det var önskvärt att ta ned så mycket som möjligt av denna färg på ytterväggar för att dessa skulle kunna andas och för att få lägre fuktkvot inne i kyrkan. Att skrapa ned färgen ansågs inte möjligt då denna färg går in i putsen. Efter samråd med Länsstyrelsen och Lunds stift beslöt man att plocka ned den befintliga putsen på ytterväggarna och putsa om kyrkan med hydrauliskt kalkbruk i grundningen och ren kalk i de utstockningsskiktet och det yttersta skiktet. Putsen ytskikt utfördes av finputs med filtad yta för att få liknande karaktär som omgivande ytor. De omputsade väggarna målades om med ren kalk i 5-7 färglager. Viss gulhet framträdde längs norra sidan av norra korsarmen efter omputsning och målning. Ytan målades om ytterligare och gulheten gick då tillbaka.

Vid nedtagning av puts på väggarna upptäcktes att en del av valvpelarna, den inre delen, längs i väster bestod av medeltida murverk med medeltida puts/färgskikt. Konservator kontaktades som analyserade och dokumenterade kalkmålningsskikten. Dokumentationen finns avrapporterad i rapport från Skånes målerikonserverer Ingrid Wedberg, Hanna Eriksson, 2013-03-25. De medeltida putsskikten på valvpelaren täcktes sedan över med en fiberduk och putsades likt omgivande ytor. Valvpelarnas kragband omfattades inte av omputsningen. Att behöva dra om dessa profiler hade varit ett tidsödande och kostsamt arbete. Innerväggarna dvs. valvpelarna i mitten av kyrkorummet, mur mellan kor och långhus putsades inte heller om. Dessa målades med en emulsionsfärg (Ottossons) i samma ton som övriga väggar.

Valven i korsarmarna och kyrkans mittskepp rengjordes endast då det skulle innebära en allt för omfattande åtgärd att putsa om dessa ytor. Puts och färgskikt i 1800-talsvalven satt väl med undantag för ett fåtal sprickor. Dessa lagades med gips eftersom kalkbruk inte gick att använda på alkydhartsfärgen. Lagningarna tonades in med omgivande ytor med emulsionsfärg.

Västförlängning

I västförlängningen och i tornrummet finns medeltida valv kvar och här satt underliggande putsskikt mycket dåligt. Av denna anledning rengjordes valven endast. Ytor över orgeln lämnades utan åtgärd på grund av svårigheter att komma till dessa delar samt för att inte riskera nedsmutsning av orgeln. Längs valvbågarna i denna del har man tidigare, på sina ställen, satt upp väv för att binda putsen och hindra den från att krackelera och ramla ned.

De missfärgade ytorna i västförlängningen rengjordes av konservator som använde en blandning av etanol och aceton och enbart aceton på särskilt svåra ytor. Fönsterbänkarna (där inte medeltida målningsskikt finns bevarat) putsades och målades om med emulsionsfärg för att stå emot fukt bättre. Murnischen på södra sidan, en igensatt dörröppning, målades också om med emulsionsfärg då denna putsyta är sentida.

Golv

Brädgolven var dåliga i kyrkans mittskepp, södra korsarmen och i västförlängningens norra sida. Golven var sedan tidigare bytta i västförlängningens södra bänkkvarter samt i norra korsarmen. I norra korsarmen slipades golven endast och ytbehandlades med golvolja. I södra korsarmen och i västförlängningens norra del byttes både golv och regler. Fyllningen låg högt upp intill brädgolvet och därför bestämdes att denna skulle schaktas bort för att få bättre luftcirkulation. 10-15 cm schaktades bort och nya regler lades på fuktspärr av takpapp ovanpå plintar av tegel som lokalt innebar djupare grävschakt. Schaktningsövervakning i samband med bortschaktning av fyllningen gjordes av Österlenarkeologi, Lars Jönsson. Bland annat påträffades omrört skelettmaterial och grundstenar från det gamla långhusets norra mur. I södra korsarmen påträffades också ett kalkbrukslager som tolkades som rester av ett kalkbruksgolv, kanske från ett vapenhus utanför det gamla långhuset. De arkeologiska iakttagelserna finns beskrivna i rapport 2013:8 Österlenarkeologi, Lars Jönsson.

Nytt golv av kärnfur lades. Det nya golvet lutades, oljades med timborexolja och polerades. Befintliga golv som inte skulle bytas, dvs. i västförlängningens södra sida samt norra korsarmen behandlades på samma sätt.

I samband med borttagning av bänkar bakre delarna av korsarmarna blev rördragningar frilagda. För att skydda dessa från att trampas sönder och för att minska snubbelrisk gjordes en låg ramp över dessa. Rampen utfördes som brädgolvet i övrigt.

I golvet gjordes luckor på sina ställen för åtkomst till kablage under golvet.

Fönster och dörrar

Ny upphängningsanordning för att underlätta fönsterrengöring var projekterad men utgick av kostnadsskäl. De inre fönsterbågarna monterades ned för att putsa om intill fönster. Ny isoleringstätning monterades av typ edpm gummilister. I ett fönster mot söder fanns rötskador där nytt virke fälldes in. Fönstren målades i ljusgrått och monterades igen.

För att undvika ytterligare rinningar på fönsterbänkar och väggytor från kondens i fönsterglasen gjordes kondensrännor under fönstren. Kondensrännorna utfördes av kopparplåt som fälldes in i fönsterbänken. Ingen avrinning bedömdes behövas utan den fukt som samlas avdunstar utan att skapa rinningar

på fönsterbänken. Kondensrännor utfördes på fönstren i västförlängningen mot norr och söder samt i korets fönsteröppningar. Korsarmarnas fönsteröppningar som inte hade problem med kondens lämnades utan åtgärd.

I västingången till kyrkan fanns en skivtäckning med fuktskador. Skivtäckningen togs bort och blottade en äldre träpanel. Träpanelen målades om och skivtäckningen återmonterades inte. Fuktskadorna var orsakade av läckage från överljusfönstret där också en innerbåge som stod lös framför fönstret sattes tillbaka för att minska fuktproblemen. Överljusfönstret skall ses över i sin helhet i samband med att orgeln tas ned för renovering och fönstret blir mer lättåtkomligt.

Ytterdörrarna renskrapades och lackades. Vid korsarmarna var ytterdörrarna otäta och innanför dörrens anslag sattes därför upp tunna trälistor för att minska draget.

Bänkinredning

Eftersom golven behövde renoveras och samtliga bänkar behövde demonteras väcktes frågan om bänkarnas ommålning. Det beslöts att bänkarna skulle målas om efter den färgsättning som rådde före senaste ommålningen. Även bänkgavlar, fronter, läktarbarriären och dörrar målades om i samma färgställning. Den något grönare färgnyansen ansågs passa bättre med bänkgavlarnas speglar som är bevarade från den äldre färgsättningen. Även överliggarens mörkt gråblå nyans togs upp igen. Denna hade vid senaste renoveringen målats i samma blågrå färg som bänkarna. Ommålningen skedde med linoljefärg med NCS-kod enligt materialbeskrivning i bilaga 1. Speglar längst fram i kyrkan som tidigare varit dolda av äldre redan borttagna bänkrader och därför aldrig varit marmorerade kompletterades med ny marmorering i enlighet med de äldre.

Intill norra väggen av norra korsarmen hade man problem med fuktigt mikroklimat där bänkar var monterade mot yttervägg. Dessa ville man plocka bort för att få bättre luftcirkulation och minska risk för mögel. För ökad framkomlighet beslöt man även att ta bort den bakre raden fristående bänkar på båda sidor av korsarmarna. En tilläggsansökan om detta gjordes. Samtidigt ansöktes om att ta bort bänkarna i norra delen av västförlängningen på samma sätt som man redan gjort i den södra delen. Ytan som blev tillgänglig planerar man att använda som lekutrymme och barnverksamhet. De två bakre bänkraderna bevarades. En bänk tillsågs också för att dölja de rör till värmeledningen som då blev synliga längs norra väggen. De kvarvarande bänkarna täcktes nedtill med bräd-täckning på samma sätt som på södra bänkraderna.

Övriga åtgärder

I sakristian påträffades mosspåväxt intill ett textilförvaringsskåp med en smalt utrymme mot ytterväggen. En fuktmätare placerades i utrymmet och det kunde konstateras att ett mikroklimat bildades i det smala utrymmet med allt för höga

fuktnivåer. Inga åtgärder gjordes men församlingen bör hålla klimatet under uppsikt framför allt vad gäller textilierna i utrymmet.

Över radiatorerna monterades filter för att förhindra nedsmutsning genom termodiffusion. Filtret lades i stålramar med ett raster på ovansidan som målades in i ljusgrå kulör likt radiatorerna. Befintliga stöd för elementskydd användes till filtrens montering.

Vid slutbesiktning hade utrymningskyltar monterats på orgelläktarens barriär samt över dörrarna i korsarmarna. Påverkan på de kulturhistoriska värdena ansågs vara acceptabla och ingreppen av mindre art varför de godkändes av antikvarie.

Innerväggar och snickerier under läktaren målades i linoljefärg enligt den nya färgsättningen. Orgelläktarens barriär målades i samma färgsättning som bänkarna och insidan målades som orgelhuset i vit kulör, likt befintligt. Det kunde konstateras att läktarbarriärens framsida tidigare har varit målad i samma vita nyans som orgeln.

Byggnadshistoriska, arkeologiska iakttagelser

Under det befintliga täta alkydoljeskiktet i kyrkans korsarmar fanns en brungrå färgnyans vilket antogs vara en 1800-tals eller tidigt 1900-tals målning. Kvadermålning i form av linjerade partier på detta målningsskikt påträffades inte. Den grå färgen fanns också under senare ytskikt i valven.

På de medeltida pelarna som blev synliga vid putsnedtagningen i korsarmarna syntes fragment av kalkmålning. Pelarna bör utgöra kvarstående delar av långhusets västra valvpelare. Teglet i valvpelarna var rött och hade storleken 27-28 x 13-14 x 7-8 cm. Antalet kalkskikt på valvpelaren som var synliga med blotta ögat tydde på att målningarna hade hög ålder och tillkommit under en lång period. Enligt konservatorsrapport bör kalkmålningens fragmenten komma från kyrkans senare kalkmålningssperiod dvs. 1500-talet och har eventuellt utgjorts av en kvaderstensmålning med rött och vita fogar vilket kan stämma överens måleri från denna period.

Fragment av kalkmålningar i rött syntes även på södra muren i västförlängningen där ett skrapprov hade gjorts av entreprenören. Det kan konstateras att kalkmålningar finns bevarade i viss utsträckning både på väggar och troligtvis även i valv i denna del.

I ett skåpsutrymme intill trappan till orgelläktaren, tornets sydvästra hörn, upptäcktes äldre målningsskikt i en kraftig rosa nyans på den putsade väggytan. Rosa färgskalor var vanliga under 17/1800-talet och har förekommit både invändigt och i exteriör.

Enligt handlingar från kyrkan tillbyggnad på 1850-talet byggdes kyrkans korsarmar med grovhuggen gråsten. Efter putsnedtagning kunde konstateras att

byggnadsmaterialet stämde med uppgifterna. En (enda) finhuggen sten kunde iakttagas i murverket som möjligen skulle kunna ha återanvänts från de äldre långhusmurarna. En del taktegel/murtegel hade använts som skolsten. Inga andra återanvända sten eller tegelmaterial syntes i murverket.

Avvikelser från handlingarna och länsstyrelsens beslut

För borttagning av golvfyllning och schaktning för nya golvsyllar gjordes en tillståndsansökan enligt 2 kap. lag om kulturminnen.

Putsnedtagning i korsarmarna gjordes inom ramen för det befintliga tillståndet med villkoret att försiktighetsprincipen gällde och antikvarisk expert skulle ges tillstånd att dokumentera eventuella byggnadshistoriska lämningar.

För borttagning av bänkar under orgelläktaren och i korsarmarna gjordes en ny ansökan om tillstånd till länsstyrelsen. Åtgärderna utfördes i enlighet med nytt beslut från Länsstyrelsen.

Kondensrännorna i västförlängningen och koret utfördes enligt handlingar från 2002 utförda av Scandiaconsult som skickades in som komplettering av befintliga handlingar till Länsstyrelsen. Inget nytt tillstånd behövdes för åtgärderna då åtgärdande av kondens ingick i tillståndsansökan för renoveringen.

Ommålning av snickerier i kyrkan enligt ny/gammal färgsättning gjordes i samråd med länsstyrelsen. Ingen tilläggsansökan gjordes för denna åtgärd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen är att renoveringen har utförts enligt handlingarna och länsstyrelsens beslut. Förutsättningarna för att kyrkans värden skulle bevaras var de bästa; renoveringen följdes med stort intresse från församlingens representanter och åtgärderna utfördes med hög kvalitet i hantverk och stor omsorg om detaljer från entreprenören. Vissa avvikelser har gjorts i samråd med länsstyrelsen och medverkande antikvarie. Med hänsyn till kyrkans värden har rengöringsnivån i kyrkans medeltida delar varit lägre för att skona valv och underliggande kalkmålningar. Kalkmålningarna kommer att ses över i renoveringens andra etapp och avrapporteras separat. Regionmuseet har inte följt upp det arkeologiska beslutet då detta inte delgivits museet. För att bättre kunna följa upp de arkeologiska undersökningarna är det av stor vikt att arkeologiska beslut även skickas till Regionmuseet för kännedom.

Lund 2013-11-26

Kerstin Börjesson

Ärendehandlingar

<i>Inget datum</i>	<i>Rapport Österlenarkeologi, Lars Jönsson 2013:8.</i>
<i>20131003</i>	<i>Slutbesiktningsprotokoll, Tyréns, Jesper Karlsson.</i>
<i>20130614</i>	<i>Beslut borttagning av bänkar, länsstyrelsen 433-14661-2013.</i>
<i>20130904</i>	<i>Byggmötesprotokoll 5.</i>
<i>20130522</i>	<i>Ansökningshandlingar för borttagning av bänkar.</i>
<i>20130507</i>	<i>Byggmötesprotokoll 4.</i>
<i>130408</i>	<i>Byggmötesprotokoll 3.</i>
<i>20130325</i>	<i>Dokumentation av färgfragment, Skånes målerikonserverer. Rapport.</i>
<i>20130314</i>	<i>Byggmötesprotokoll 2.</i>
<i>20130201</i>	<i>Byggmötesprotokoll 1.</i>
<i>20101116</i>	<i>Beslut om invändig renovering, Länsstyrelsen. 433-11850-10.</i>
<i>20101112</i>	<i>Yttrande angående invändig renovering, Regionmuseet Kristianstad.</i>
<i>20100830</i>	<i>Arbetshandlingar, invändig renovering, Ramböll, Sverige AB.</i>
<i>20020122</i>	<i>Åtgärdsbeskrivning kondens fönster i Skurups kyrka. Scandiakonsult.</i>
<i>-</i>	<i>Beslut arkeologisk förundersökning, Skurups kyrka. 431-11346-2013 (Regionmuseet saknar denna handling).</i>

Materialförteckning

Utvändig renovering av Skurups kyrka Materialspecifikation

Putslagning

Grundslag: Hydraulisk kalkbruk Kh 35/65/500
Utstreckning: Kulekalkbruk K1:3, 0-4 mm
Fugputs: Kulekalkbruk K1:3, 0-1 mm

Ayfläggning: Kulekalk, votslickat vållagrad
Kalkvatten, naturell

Leverantör: Målarverk AB
Brogårdsvägen 11
265 75 HYLLINGE
tel. 042-22 50 18

Bjällslag och golv:

LGB grågolv, spontat 32x110

Hyvelsällande 32x110
3,6 m 80st
4,2 m 30 st
5,4m 30st

Leverantör: LGB Timmerhus
Illersjövägen 1
591 52 Motala
tel 0141-23 55 71

Foglist furu obehandlad 8x21 mm
Platthyvad furu obehandlad 15x43 mm

Tegel Hellingö Tegel, handslagen SIS frostbeständig

Leverantör: XI Bygg
Box 53
274 22 SKURUP
tel 0411-53 65 00

Beställare	Projekt	Bilaga	Tidtitel	Postnr	Postort	Byggn
Bröderna Bergströms Byggnads AB	Br 4124	001 - 17 40 00	005 - 17 50 00	78 60 53 3	5009 3009	350554-1201
Boxen 1	300 01 Helsingö					

Målning

Bänkar dörrar läktarbröst utsida	3005-G20Y
Överliggare bänkar	7005 B80G
Fönster	3500 – N
Väggar vapenhus	1005-Y50R
Tak vapenhus	Tonad vit takfärg
Orgel, spelbord, Insida läktarbröst	2010-Y10R
Färgade dörrar + bänkar	Le tonkinois
Element	Ljusgrå

Ottossons Linoljespackel
Gammeldags lut till golv
Timberx Golvolja

Leverantör:

Ottosson Färgmakeri AB
Lillegårdsvägen 14
247 70 Genarp
tel 040-48 25 74

Halmstad den 14 oktober 2013

August Bergström

Arbetsbeskrivning konservator

Rengöring väggar i västförlängningen. Väggarna var målade med en färg baserad på styrenakrylatharts. Ytorna rengjordes med aceton/etanol 1:1. Lokalt användes enbart aceton (svårare missfärgningar).

Malin Thor Bergström

Bildbilaga

Kyrkan sett från orgelläktaren före renoveringens början.

Bild till vänster: Väggarna framför allt under fönstren i västförlängningen var smutsade och här hade också kondens från fönstren orsakat rinningar på väggen. Bild till höger: lokalt fanns mindre sprickor i valven över långhuset.

Kraftigt smutsad fönsterbänk i södra fönsteröppningen i västförlängningen. I valvet över orgelläktaren hade kanter klätts med väv för att hålla ihop putsen.

Väggarna i långhuset rensades från puts och putsades om. Murverket består av stora gråstenar med mindre skolsten. Öppningar är murade med tegel. Endast putsen på yttermurar rensades.

De två västra valpelarna i långhuset var uppenbart medeltida medan det östra hade putsats på samma sätt som pelarknippets östra del. Vid borttagning av putsen visade det sig att den inre delen av pelarna också var medeltida och kalkmålningsfragment påträffades vilka undersöktes av konservator. Målningsresterna bevarades under en fiberduk och putsades över. Till höger syns den södra pelaren och till vänster de norra.

Bild till vänster: väggytan under pelarens kragband visar väggens utseende efter renovering. Kragbanden och valven putsades inte om. Till höger syns valvet över västförlängningen, kyrkans medeltida del. De medeltida valven var kraftigt nedsmutsade och viss fläckighet syntes även efter rengöring. För att inte riskera att skada medeltida lager valde man att inte göra större åtgärder i denna del.

Till vänster: norra fönstret i västförlängningen. Till höger syns rengöringsnivån i valven över västförlängningen. En ruta sparades där nivån på nedsmutsningen syns.

Kyrkan under renovering. Nytt golv på nytt bjälklag lades i södra korsarmen och långhuset utmed mittgången.

Till vänster syns golvbjälklag i västförlängningen samt till höger nytt golv i korsarmen.

Kyrkans nya golvhjälklag efter att fyllning schaktats bort. Gamla långhusets mursträckning syns svagt mellan de två vänstra bjälkarna. Ventilöppningen i valpelaren i fonden är en rest från kyrkans gamla värmeanläggning då två kaminer var placerade intill valpelarna i mitten.

Till vänster: ramp tillverkades över rördragning i södra korsarmen. Till höger syns radiatorer med filter monterade på befintliga radiatorskyddskonsolerna.

Bänkarna i korsarmarna gick ända fram till ytterväggarna. För ökad framkomlighet togs de bakre bänkraderna bort i respektive korsarm.

I västförlängningens norra sida lades nytt golv och bjälklag och bänkar togs bort. Golvet lutades, oljades och polerades.

Bänkvarteret sett från söder. Spegelarna mot norr var inte marmorerade då dessa tidigare varit bakom bänkrader som tagits bort under tidigare renoveringar, senast 2012. Dessa marmorades i enlighet med övriga speglar.

I koret sattes också upp kondensrännor i kopparplåt.

Långhuset och norra korsarmen vid slutbesiktning. Bänkarna har fått en mörkare färgskala helt och hållet från den äldre färgsättningen.

Västhörslingen sett mot väster efter renovering. Utrymningskyltar har monterats vid korsarmarnas utgångar och på orgelläktaren. Till höger syns ett äldre målningsskikt som finns bevarat i ett skåputrymme intill trappan till orgelläktaren.

Regionmuseets E-rapportserie 2013

Kulturmiljö

1. Utvändig renovering av Stoby kyrka, Stoby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
2. Brösarps station, Ravlunda sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
3. Gustav Adolfs kyrka – invändig ombyggnad, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2011–2012
4. Vittskövle kyrka – invändig ombyggnad, Vittskövle sn, AM, Jennie Björklund, 2012
5. Vattenmöllan – omläggning av östra takfallet, Brunnby sn, AM, Ingela Blomén, 2012
6. Stångby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Stångby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
7. Västra Hoby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Västra Hoby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
8. Håstads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
9. Tyggården, Kristianstad sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
10. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010
11. Villa Sagan, Örkelljunga sn, AF, Helena Rosenberg, 2013
12. Norra Strö kyrka – ommålning av plåttak, Norra Strö sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2008
13. Tobaksfröer i Skåne, Förstudie, Åsa Jakobsson, 2012
14. Helsingborgs rådhus – trappräcke i västra trapphallen, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2011
15. Inventering och värdering av stenmurar i området Galgbacken, Dalby, PJ, Åsa Jakobsson och Patrik Olsson, 2013
16. Norra Mellby kyrkogård, Norra Mellby sn, VP, Jennie Björklund, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
17. Fritidsbadet i Ystad, Ystad sn, AF, Anna Rabow och Helena Rosenberg, 2013
18. Krubbemölla – omläggning av stråtak och restaurering av kvarnränna, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2013
19. Ekestad folkets park – renovering av betongtrappa, Österslöv sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
20. Ballingstorp och Per-Ols – diverse åtgärder 2013, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
21. Håstads kyrka – renovering av värmeanläggning, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
22. Häglinge kyrkogård, Häglinge sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
23. Hardeberga kyrka – kistplåtar i vapenhuset, Hardeberga sn, AM, Maria Sträng, 2011
24. Revinge kyrka – ny textiltförvaring, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2011
25. Vittskövle slott 2013, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
26. Villa Petterssons tak, Svalöv sn, AM, Anna Rabow, 2012
27. Agusastugan 2013, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
28. Buxbomen i Skåne, Skåne län, KA, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2012
29. Hosaby 11:16 i Hörvik – omläggning av tak, Mjällby sn, AM, Helena Rosenberg, 2013
30. Näsums kyrka – invändig renovering och tillgänglighetsanpassning, Näsums sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2010
31. Glimmebodagården – vårdåtgärder 2013, Brösarps sn, AM, Emelie Petersson, 2013
32. Väsby kyrka – utvändig renovering, Väsby sn, AM, Maria Sträng, 2013
33. Gräsma kvarn, Huaröd sn, VP, Jimmy Juhlin Alftberg och Helene Stalin Åkesson, 2013
34. Norra Strö kyrka – ombyggnad för visningsmonter, Norra Strö socken, AM, Åsa Eriksson Green, 2013
35. Bondrumsgården 2013, Fågeltofta sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
36. Riseberga kyrka – yttre renovering, Riseberga sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
37. Nämndemansgården på Ven, Sankt Ibb sn, AM, Anna Rabow, 2012
38. Kaffestugan vid Alunbruket – omläggning av stråtak, Andrarums sn, AM, Helena Rosenberg, 2013
39. Borrie kyrka - utvändig renovering, Borrie sn, AM, Petter Jansson, 2013
40. Skurups kyrka – invändig renovering, Skurups sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

